

Schauerová, Alena

Tradiční lidová kultura ve vzdělávacím programu Obecná škola

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. U, Řada pedagogická. 1997, vol. 46, iss. U2, pp. [109]-118

ISBN 80-210-1753-8

ISSN 1211-6971

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/104615>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ALENA SCHAUEROVÁ

TRADIČNÍ LIDOVÁ KULTURA VE VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU OBCENÁ ŠKOLA

Hledání nových koncepcí vzdělávacích programů škol patří k aktuálním otázkám současné školy. Koncepce se realizují v obsahu, formách a metodách, přičemž smyslem tohoto hledání není jen objevování nových cest výchovy, ale rovněž směřování k novým cílům. Ve vymezení obsahu vzdělání nejde především o množství fakt, neboť jak nejrůznější šetření a srovnávání výsledků naší školy s výsledky škol v jiných zemích ukazují (např. IEA), právě po faktografické stránce jsou naši žáci i absolventi úspěšní. Nové koncepce se rovněž zaměřují na demokratickou výchovu i výchovu k demokracii. V tomto směru jde o výchovu ke kritickému a samostatnému myšlení i o vytváření obecně uznávaných etických hodnot. Cílem takové výchovy by mělo být aktivní, zodpovědné občanství, k němuž patří také tolerance a úcta k jinému člověku i k jeho odlišnostem. Vymezení obsahu tedy představuje důležitou část realizace určité koncepce. Ačkoliv jsou některé nové vzdělávací programy již součástí pedagogické praxe, a k takovým patří např. program Obecná škola, jsou přesto vystaveny i teoretickému zkoumání, případně kritice.

Záměrem naší práce je sledovat, jak se ve vzdělávacím programu Obecná škola uplatňuje tradiční lidová kultura, jaké místo jí koncepce vymezila. Zaměření k této stránce obsahu má několikérý důvod. Jsme přesvědčeni (a výzkumy, na nichž se autorka textu podílí, naše názory potvrzují), že totiž tradiční lidová kultura může velmi významně přispět k plnění některých úkolů, jež si naše současná škola klade. V našem záměru se dále opíráme o závažný dokument, tj. o Doporučení 25. generální konference UNESCO o ochraně tradiční kultury a folkloru, které bylo přijato dne 15. listopadu 1989 dále jen Doporučení. Pro členské státy OSN a signatáře dokumentu, mezi něž patří i Česká republika, vyplývají z uvedeného textu některé úkoly, které se mimo jiné dotýkají také školy a obsahu vzdělání.

Důvodem, proč zaměřujeme pozornost k vzdělávacímu programu Obecná škola, je skutečnost, že má na některých našich školách již pevné místo i vzhledem k věku žáků, jichž se tento program týká. Jsme totiž přesvědčeni, že tradiční lidová kultura je dobře přístupná právě tomuto věku a že současně dává

východisko od kořenů kultury k chápání naší kultury moderní. Právě jejím prostřednictvím může vést cesta k porozumění našemu modernímu umění literárnímu, hudebnímu i výtvarnému, neboť čelní naši umělci nacházeli v lidovém umění svoji inspiraci i kořeny. Na tuto souvislost upozorňuje např. Oldřich Sirovátka, když uvádí, že nelze mluvit o naší historii literární, aniž bychom přitom uvedli lidovou slovesnost (Sirovátka 1985).

Zmíněná východiska naší práce zasluhují poněkud širší uvedení. Je známo (a také rozsáhlá analýza o aplikaci Doporučení v zemích střední a východní Evropy ukázala), že se zde projevuje přirozená reakce na totalitní dobu v podobě opomíjení projevů tradičních kultur. Totalitní systémy totiž na jedné straně potlačovaly inovace v kultuře a současně výrazně využívaly prvků lidové kultury, které však přizpůsobovaly své ideologii (Jančář 1995). Předpokládáme proto, že se tento jev odrazí rovněž v nově koncipovaných vzdělávacích programech. V takovém případě by pak osnovy stály v kontradikci formulace Doporučení o úloze školy a jejím obsahu při ochraně a uchování tradiční lidové kultury.

Vzhledem k této skutečnosti a pro úplnost uvádíme i vymezení pojmu tradiční lidová kultura. Rozumíme pod ním hmotnou i duchovní kulturu vytvářenou lidem v duchu hodnot a vkusu daného společenství, přičemž hlavními rysy jsou její kolektivní charakter a ústní forma předávání. Folklorem pak rozumíme především duchovní část této kultury, tedy slovesnost, hudbu, tance, hry (Frolec 1984, Sirovátka 1992). Také v Doporučení je vymezen pojem tradiční lidové kultury jako souhrn výtvorů založených na tradici kulturního společenství, odrazejících kulturní a sociální totožnost, s tím, že jeho vzory a hodnoty jsou předávány ústně, napodobováním či jinými způsoby. Vymezením pojmu dokument zdůraznil, že tradiční lidová kultura je součástí národního kulturního dědictví. V našem prostředí je takto chápána lidová kultura od dob národního obrození (např. Sirovátka 1992), není to pro nás tedy hledisko nové, jen v nových společenských podmínkách cítíme potřebu je zdůraznit.

V Doporučení jsou formulovány způsoby identifikace, uchovávání, zachovávaní, rozšiřování a vlastní ochrana tradiční lidové kultury. Vzhledem k zaměření naší práce upozorňujeme především na ty části, jejichž obsah se přímo vztahuje k výchově a škole. V této souvislosti je hodna pozornosti zejména část Zachovávání tradiční a lidové kultury, v níž se uvádí, že členské státy (viz výše) by měly ve shodě s ústavními zvyklostmi své země formou zákonných opatření „...zakotvit jak do školních, tak do mimoškolních osnov vyučování studium tradiční lidové kultury... a tímto způsobem podporovat lepší porozumění mezi rozdílnými kulturami a světovými názory, zvláště těmi, které nejsou zastoupeny v dominantních kulturách“ (Doporučení, 149). Také další stať této části Doporučení upozorňuje na některé problémy vztahu moderního člověka a folkloru, které jsou patrné nejen ve sféře dospělých, ale i dětí. Spolu s autory dokumentu jsme přesvědčeni, že lidová kultura si zasluhuje péči a ochranu. A to vzhledem k hodnotě jí samé, při současném vědomí křehkosti jejich forem, ale současně pro její význam tak říkajíc navenek, tedy pro moderního člověka a jeho kulturní identitu. Doporučení v této souvislosti upozorňuje, že kulturní identita je často narušována tzv. industrializovanou kulturou nazývanou rovněž mega kultura.

Proto se ochrana lidové kultury netýká jen prostředí jejího vzniku, ale je důležitá i mimo ně. V uznání hodnoty lidové kultury je pak zvýrazněn jeho etický rozměr.

Doporučení není samozřejmě dokumentem jen pro úzký okruh zájemců lidové kultury. Analýza aplikace tohoto dokumentu ukazuje, že např. v naší republice již v roce 1990 bylo prostřednictvím národní sekce UNESCO seznámeno s dokumentem a vyzváno ke spolupráci ministerstvo kultury a ministerstvo školství. Pro zpracování uvedené analýzy bylo ministerstvo školství rovněž osloveno. K problému se v červnu 1994 vyjádřily jeho jednotlivé odbory zastupující různé stupně škol. Nejobsáhlejší je odpověď odboru základních škol. Uvádí se v něm, že „Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR je si vědomo významu tradiční lidové kultury pro rozvoj osobnosti mladého člověka a vytvořilo podmínky k jejímu zařazení do vzdělávacího programu na základní škole v dostatečné míře“. Součástí odpovědi je i analýza osnov předmětů český jazyk a literatura, hudební výchova, výtvarná výchova, dějepis, vlastivěda, přírodověda, občanská výchova a rodinná výchova. Ve stati o českém jazyku se uvádí, že se žáci seznamují s říkadly, písničkami, hádankami a pohádkami lidové slovesnosti. Ve stati o hudební výchově se dozvíme, že v 1.–9. ročníku se žáci setkávají s lidovou a národní písní a s lidovým a národním hudebním projevem. Ve výtvarné výchově je podle analýzy MŠMT u žáků rozvíjen i pozitivní vztah k artefaktům lidového a národního projevu.

Odpovědi z ministerstva školství se staly součástí shrnující analýzy o aplikaci Doporučení v zemích východní a střední Evropy, kterou pro konferenci UNESCO v r. 1995 připravil PhDr. J. Jančář. Autor konstatuje, že kromě výuky odborníků na vysokých školách neexistuje v žádné zemi východní a střední Evropy systém kurzů, které by se výukou folkloru zabývaly, a že např. v učebních osnovách základních a středních škol v České republice jsou jen poznatky o lidové kultuře, ale vlastní výuku zajišťují umělecké školy vedle jiných oborů základní a pak je tato výuka výhradně součástí mimoškolní činnosti. V této souvislosti chceme upozornit, že v Maďarsku již vznikl propracovaný systém výuky tradiční lidové kultury týkající se mateřské a základní školy. Na ně pak navazují vybrané školy pro zvláště talentované jedince, kteří se chtějí věnovat některému žánru lidové kultury. Pro mateřskou školu a pro školu základní je vypracována podrobná osnova a na ni navazující metodické příručky, které zajišťují návaznost z hlediska obtížnosti, které přihlížejí k regionální kultuře a současně dávají žákům ucelený pohled na tradiční lidovou kulturu země, v níž žijí. Zvláštní zmínku zasluhuje rovněž úsilí v Chorvatsku, kde v posledním období vznikla učebnice pro laickou etickou výchovu na středních školách opřená o konkrétní podobu prvků lidové kultury. Tu si mladí lidé touto cestou rovněž osvojují.

Charakteristika vzdělávacího programu Obecná škola

Vzdělávací program Obecné školy sestává z několika úvodních kapitol (str. 5–34) a z vlastních učebních osnov Obecné školy (str. 35–267). (Názvy úvodních kapitol uvádíme v našem textu kurzivou.)

Úvod začíná kapitolou *Pojetí I. stupně základní školy*. Podkapitoly se věnují charakteristice dítěte tohoto věku jakožto žáka daného stupně školy. Dále se zabývají rozsahem a členěním obecné školy, vymezením podstatných rysů tohoto stupně a charakteristikou obsahu výuky se zaměřením na obecné rysy jednotlivých vyučovacích předmětů. V přehledu jsou uvedeny tyto vyučovací předměty: Český jazyk a literatura, Matematika, Prvouka, Vlastivěda, Přírodopis, Dramatická výchova, Výtvarná výchova, Tělesná výchova, Cizí jazyk a upozornění na možnosti nepovinných předmětů, tj. Cizí jazyky (tedy další jazyky kromě jednoho povinného), Náboženská výchova, Taneční výchova, případně další nepovinné předměty. Zvláštní kapitolu zde tvoří Etická výchova, ačkoliv nejde o vyučovací předmět, ale o celkové výchovné zaměření školy.

Dítě jako východisko transformace obecné školy je další kapitolou. Její podkapitoly se zabývají charakteristikou obecné školy v dnešním světě, zřetelem k dítěti, pojmem vzdělanosti a jeho aplikací na žáka obecné školy, základní charakteristikou dítěte obecné školy, vstupem do školy, jakožto prahovou událostí, životem ve škole, tj. edukačním prostředím, klimatem školy a třídy, základní situací školního života dítěte a konečně objasňuje školu jako instituci, jež zpřístupňuje dětem svět a současně je do světa uvádí. Všechny tyto části jsou úvodem k vlastním osnovám obecné školy.

Učební osnovy Obecné školy

Osnovy jsou rozděleny podle vyučovacích předmětů dříve vyjmenovaných, přitom Český jazyk a literatura je uveden ve dvou variantách. Celkem je tedy zařazeno 9 vyučovacích předmětů.

Každá část věnovaná jednotlivým předmětům obsahuje nejprve přesnější charakteristiku předmětu vzhledem ke všem pěti postupným ročníkům Obecné školy, v níž se uvádějí cíle, motivace a vlastní práce. Pak následuje rozdělení učiva na jednotlivé ročníky a uvnitř každého ročníku je učivo rozděleno tematicky. V závěru každého dílčího tématu jsou kurzivou uvedeny ilustrativní a metodické příklady. Na závěr učebních osnov je uveden učební plán.

Analýza osnov z hlediska našeho záměru

V učebních osnovách Obecné školy jsou zařazeny poznatky o tradiční lidové kultuře ve vyučovacích předmětech český jazyk a literatura (v obou uváděných verzích), dále v předmětu prvouka, vlastivěda, přírodověda (chápe se a uvádí jako jeden předmět), v hudební výchově a zcela okrajově v tělesné výchově. V uvedených předmětech a v jednotlivých ročnících je toto učivo vymezeno takto:

Český jazyk a literatura (verze I)

Text osnovy tohoto předmětu má dvě části — Úvod a Osnovy, tedy vlastní osnovy vyjádřené vymezením učiva podle ročníků.

I. ročník

V prvním ročníku je zařazen poslech pohádek, a to jako prostředek k usnadnění a zapamatování písmen. (V této souvislosti je nutné poznamenat, že lidovou pohádku pouze předpokládáme, neboť z textu Osnov není zřejmé, o jaký druh pohádky se jedná.)

V tomtéž předmětu v oddílu *Vnímavý poslech výrazné četby prózy i poezie* je v ilustrativních a metodických příkladech doporučení, že děti „Vyrábějí např. vánoční svícen z jablka (sic), seznamují se s lidovými zvyky.“

V oddílu *Vyprávění o dojmech a tématech z četby* mají děti vyprávět, předvádět, recitovat nebo ilustrovat mimo jiné hádanky, říkadla, písně, klasické a moderní pohádky.

V následujících ročnících, tedy v ročníku II. a III., není žádná explicitně uvedená informace o zařazení lidové slovesnosti nebo jiném žánru folkloru. Rovněž v V. ročníku taková informace chybí.

IV. ročník

V oddílu *Rozlišování prózy, poezie a dramatu* mají žáci mimo jiné poznat píseň, říkadlo, hádanku, pohádku, pověst. Není ale explicitně uvedeno, zda se jedná o lidovou slovesnost.

Český jazyk a literatura (verze II)

Osnova tohoto předmětu je rozdělena na Úvod a vlastní obsah učiva. Ten je rozdělen podle složek předmětu, tj. obsahuje kapitolu Komunikační výchova, Počáteční čtení a psaní, Poznatky o jazyce a základy jazykové analýzy.

V kapitole *Úvod* je zdůrazněna role mateřského jazyka: „...má postavení mimořádné, protože zejména na 1. stupni ZŠ (resp. OcŠ) zprostředkovává jako první, a to jedinečným, neopakovatelným způsobem styk s kulturou země, ke které dítě patří.“

V této verzi českého jazyka a literatury je zařazena komunikační výchova jako předstupeň literární výchovy. V rámci uvedené složky mateřského jazyka je ve výčtu mluvních projevů také popis. V něm se doporučuje, aby dítě popsalo zdobené kraslice na velikonoce jako svoji oblíbenou činnost.

I. ročník

Děti mají poslouchat pohádky, říkadla, hádanky a současně těmto pojmům porozumět.

V doporučené literatuře je od Fr. Hrubína Špalíček, od J. Lady Říkadla a od B. Němcové Pohádky, tedy díla, která z lidové slovesnosti vycházejí.

III. ročník

Osnovy dávají za úkol porozumět pojmu pověst vedle pohádky.

IV. a V. ročník

Také v tomto ročníku je jako doporučená literatura opět uváděn Hrubínův Špalíček a K. J. Erbena Pohádky.

Prvouka, vlastivěda, přírodověda

Osnovy tohoto předmětu jsou rozděleny do tří částí. V úvodu je formulována charakteristika předmětu a pojetí na sebe navazujících částí, tedy: prvouky, vlastivědy a přírodovědy. V nově koncipovaném předmětu je jeho součástí také určitá část pracovního vyučování, které bylo dříve samostatným předmětem. Úvodní kapitola zdůrazňuje výchovnou stránku této složky předmětu. Ve druhé části je vlastní obsah učiva, který je rozdělen po ročnících, ve třetí, nejrozsáhlejší a také nejobsažnější části je uveden souborný přehled materiálu k jednotlivým částem předmětu. Učivo je zde rozděleno do 24 okruhů.

Obsah učiva

I. ročník

V tématu *Domov* se má žák seznámit se slavením svátků a rodinných oslav. V tématu *Cyklus roku* má mezi svátečními dny poznat Vánoce a Velikonoce.

II. ročník

V tomto ročníku není uvedeno žádné téma, které by se opíralo o lidovou kulturu.

III. ročník

Téma *Obrazy z našeho kraje* uvádí rovněž jako doklad minulosti pověsti, lidové zvyky a tradice.

IV. a V. ročník

V žádném z těchto ročníků nejsou témata vztahující se k lidové kultuře.

Souborný přehled materiálu

Třetí část osnov daného předmětu uvádí 24 tematických okruhů. Každý z okruhů je ucelenou pojmovou oblastí. Překrývání okruhů dává možnost různého pohledu na tutéž skutečnost. Z celkového počtu okruhů se k lidové kultuře dílčím způsobem vztahuje 5.

V okruhu *Domov* je jako závazné uvedeno téma slavení Vánoc a jako doporučené téma pouť, posvícení. Také v okruhu *Čas* jsou pojmy Vánoce, Velikonoce, které si má žák osvojit v časové závislosti. V tomtéž okruhu je téma tradice, kronika. Tematický okruh *Řeč a slovesnost* uvádí závazně pojem slovesnost, jako doporučené pojmy jsou říkadla, pořekadla, pohádky, písně. V okruhu *Hry*

a sport se má dítě seznámit s pojmem lidová hra (zřejmě se nejedná o lidové drama). Tematický okruh *Region* uvádí rovněž mezi charakterizujícími rysy regionu pojmy folklor a nářečí. V tematickém okruhu *Umění* jsou pojmy umění a řemeslo, význam zájmové a umělecké činnosti, pojem lidová píseň, folklorní tanec, loutkové hry. Přitom hlavním úkolem tématu je přivést děti k chápání umění jako běžné součásti života.

Hudební výchova

Text osnov předmětu hudební výchova je členěn na několik kapitol: Úvod, Pojetí předmětu, jeho cíle a charakteristika obsahu, Učební osnovy (předkládané formou tabulek), Návrh hudebního materiálu, Doporučená literatura.

V *Úvodu* autoři zdůrazňují, že hudbu není možné předkládat jako něco vnějšího, že těžištěm je zpěv. Dítě si má lidovou písničku osvojit, pak zpívat, hrát na hudební nástroj a konečně pohybem vyjádřit její náladu. Součástí hudební výchovy je hudebně pohybová činnost, jejíchž obsahem mohou být i lidové tance a taneční hry (autoři uvádějí, že jsou zaměnitelným příkladem). Je kladen důraz na seznámení s folklorními tradicemi kraje, v němž děti žijí (lidové písně, tance, zvyky). V návaznosti na lidové obyčeje je metodické doporučení, totiž že je možné připravit smrtku, kraslice, betlém, ozdoby na stromeček a v duchu tradic a dobových zvyklostí při této činnosti vést děti ke zpěvu. Závazně si mají žáci v každém ročníku osvojit 15 písní (neuvádí se, kolik z nich má být písní lidových) a 5 hudebněpohybových projevů, což může a nemusí být lidový tanec nebo lidová taneční hra. Vlastní osnovy hudební výchovy jsou rozděleny uvnitř každého ročníku na vokální činnost, instrumentální činnost, hudebněpohybovou činnost, poslechovou činnost a pojmy k osvojení.

Učební osnovy

I. ročník

Žáci si mají osvojit v rámci hudebněpohybové činnosti taneční hru Zlatá brána a mají poznat a pohybově vyjádřit ukolébavku.

II. ročník

Žáci si osvojují některé jednoduché taneční kroky a prvky, tj. takové, které mohou být i součástí lidových tanců: poskočný krok, výměnný krok, držení rukou v bok při pohybu, držení dvojic vedle sebe a proti sobě za obě ruce rovně a zkřížmo. Žáci mají poznat mazurku a lidovou píseň v kontrastu s písní umělou. Lidová píseň je současně pojmem k osvojení.

III. ročník

V pohybových dovednostech si mají žáci osvojit třídobou chůzi po kruhu a poznat polku.

IV. ročník

Součástí pohybových dovedností je krok ve 2/4 taktu, např. tanec hulán, kroky se zhoupnutím ve 3/4 taktu, např. tanec sousedská. Součástí poslechu jsou některé Janáčkovy Lašské tance.

V. ročník

V hudebněpohybových dovednostech si mají žáci osvojit některé krajové tance, např. chodské kolečko, odzemek, trnku.

Součástí poslechové činnosti je i lidová kapela. Mají poznat mateník a valčík.

Návrh hudebního materiálu

V této části osnov je nabídka materiálu rozvržena podobně jako tomu bylo pro předmět prvouka, vlastivěda, přírodověda. Materiál je rozdělen na podkapitoly: Lidové písně, Písně umělé, Vokální a instrumentální hudba skladatelů, Hudební hry, lidové tance, prvky společenských tanců.

V oddílu *Lidové tance* je uvedeno 60 písní, z toho jsou 3 písně slovenské, ostatní jsou české a písně z Moravy. Členění nabídky písňového materiálu je abecední. Přímou v osnovách se tedy nelze v nabízeném seznamu písní orientovat podle obtížnosti písně, ani podle regionu, z níž píseň pochází, nelze rovněž z nabídky poznat, při jaké příležitosti se píseň zpívala, s výjimkou 3 uváděných a obecně známých vánočních koled. Pro možnost srovnání uvádíme, že v následující podkapitole je uvedeno 32 umělých písní.

V oddílu *Hudební hry, lidové tance, prvky společenských tanců* jsou zařazeny čtyři lidové taneční hry (Zlatá brána, Čížček, Sil Petr proso, Pletla v kytku, Pásla ovečky). Tento seznam dále nabízí lidové figurální tance (Kalamajka, Pilky, furiant), tance kolové (polka, valčík, sousedská, mateník), 1 točivý tanec (chodské kolečko) a jeden mužský tanec (odzemek).

Závěry analýzy

V učebních osnovách Obecná škola jsou zařazeny prvky z lidové tradiční kultury ve třech vyučovacích předmětech, přitom s různou mírou rozsahu i s rozdílným přístupem. V obou uváděných verzích mateřského jazyka (Český jazyk a literatura) jde především o využití lidové slovesnosti jako prostředku k dosažení jiných cílů, např. k osvojení písmen nebo základních literárních druhů. Zcela zvláštní se jeví skutečnost, že se v tomto vyučovacím předmětu předpokládá rukodělná činnost, která vychází z tradičních obyčejů. Tato skutečnost dává učiteli možnost, aby některé obyčeje dětem také zpřístupnil. Přesto lze konstatovat, že ani jedna z uvedených verzí mateřského jazyka s cíleným zaměřením k tradiční lidové kultuře nepočítá.

V předmětu Prvouka, vlastivěda, přírodověda je častost zaměření k lidové kultuře podstatně vyšší. Především se v těchto předmětech buduje vztah ke svátkům, které se slaví v rodině. Tradice těchto svátků představuje v naší zemi

prolnutí kořenů lidových a křesťanských (Vánoce, Velikonoce). Při posuzování obsahu osnov jsme si ovšem vědomi, že kladou důraz na křesťanskou etiku i na náboženskou výchovu. Záleží tedy především na učiteli, které východisko posílí, či zda je uvede v rovnováze. Dalším významným prvkem ve prospěch lidové kultury je téma regionu. Při vymezení pojmu uvádějí osnovy místní folklor, jeho žánry a jeho místní tradice jako důležitý atribut. V tomto ohledu jsou osnovy obecné školy významným pozitivním posunem ve vztahu k analýze osnov podaných ministerstvem školství (viz výše), ale zejména ve vztahu k učebním osnovám z doby komunistické totality. Považujeme v této souvislosti za významné, že pojem domov je uváděn nejen jako rodina, ale i jako obec a vlast. Stejně významná je skutečnost, že autoři podtrhují význam citlivého a plně obsažného chápání pojmu vlast. I když nepředpokládáme, že se osnovy opírají o Doporučení o ochraně tradiční lidové kultury, je zřejmé, že některé jeho podstatné záměry se snaží realizovat. K tradiční lidové kultuře se nejvíce vztahují osnovy vymezením učiva hudební výchovy. Také zde autoři doporučují navazovat na místní folklorní tradice. Velmi pozitivní je nové pojetí hudební výchovy jako předmětu synkretického. I v tomto ohledu se pojetí přibližuje lidovému umění, v němž se zpěv a hudba spojovaly s pohybem. Podobně pozitivní se jeví i skutečnost spojení zpěvu s činností, která bývala typickou součástí lidové tradiční kultury (např. zdobení kraslic, výroba ozdob na stromeček). Poněkud problematický se jeví výběr tanečních her a tanců. Působí nahodile z hlediska folkloru, ale i z hlediska pedagogického. V oblasti folklorní je zřejmé, že nesleduje záměr uceleného pohledu, ale ani dílčího pohledu, který by ucelenost později umožnil. V tomto směru lze kriticky nahlédnout výběr tanečních her, které zůstávají jen co do náročnosti na nejnižší úrovni, a jsou tedy vhodné pouze pro nejmenší děti. Pro starší věk se neuvádí žádná taková hra. Také figurální tance by měly ctít nejen hledisko pohybové náročnosti, ale i např. hledisko regionální. To by umožnilo lépe naplnit představu autorů osnov o pěstování vztahu k regionu, v němž děti žijí, a současně by to umožnilo vést k chápání rozdílu v kultuře a k jejímu tolerování. Zvláštní výhrady lze vyslovit k zařazení mužského tance, navíc tance velmi náročného (odzemek). Děti v tomto věku nemohou tanec ještě ani prožít, tím méně zatančit, aniž by si fyzicky ublížily. Naproti tomu snaha, aby děti poznaly, na instrumentaci lidové hudby a případně se samy na ni podílely je dalším pozitivem.

Osnovy obecné školy dávají více možností k výchově vztahu k lidové kultuře prostřednictvím lidové kultury i osvojením této kultury. Současně vzdělávací program Obecná škola přináší takové pojetí výchovy (např. vztah k vlasti, styk s kulturou své země, odpovědné občanství), v němž se přímo nabízí místo pro tradiční lidovou kulturu. V pojetí Obecné školy však právě tento záměr chybí.

Závěr

Posoudit osnovy obecné školy z hlediska uplatnění tradiční lidové kultury se jeví jako účelné a smysluplné. Vycházíme z přesvědčení, že při koncipování

nových vzdělávacích programů by mělo být zohledněno také toto téma a pojetí. V tradiční lidové kultuře spatřujeme ve shodě s Doporučením o ochraně lidové kultury vydané UNESCO v roce 1989 cestu k pochopení vlastní kultury, ale zejména k vytváření vlastní kulturní identity. Právě tato skutečnost se jeví rovněž jako nadmíru aktuální. Přitom cíl takového úsilí je jistě ve prospěch dětí i ve prospěch společnosti.

LITERATURA

Doporučení k ochraně tradiční a lidové kultury. In: Národopisná revue, 6, 148–151.

Frolec, V.: *Prostá krása.* Praha 1984.

Jančář, J.: *Aplikace Doporučení UNESCO v České republice.* In: Národopisná revue, 6, 122–124.

Širovátka, O.: *Čtanka české lidové slovesnosti.* Brno, MU 1992.

Širovátka, O.: *Současná česká literatura a folklor.* Praha 1985.

Vzdělávací program Obecná škola. Praha 1996.

CONCLUSIONS

To assess the curriculum of the *Obecná škola* (elementary school) from the point of view of the traditional folk culture seems reasonable and purposeful. We are fully convinced that this approach should be taken into consideration when forming any new educational curricula. We consider the traditional folk culture, along with the Recommendations on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore published in 1989, the proper direction for the understanding of its own culture, but before all for the creating of its own cultural identity. This circumstance appears as the most of the day. The goal of this striving is for the sake of children and the society.